

ON KONVENŠUVDNA MÁNÁ VUOIGATVUODAIN

1 AHKI 18 JAGI Buohkat vuollii 18 jagi leat mánát, jus stáhta lága bakte ii leat eará agi mearridan.

2 II VEALAEHPMI Konvenšuvdna vuoigatvuodát gusket buot mánáide earuheami haga beroskeahhtá máná ja váhnemiid náli, ivnni, sohkaheami, giela, oskku, vuolggá, opmodaga, doaimmahehttejuumi dehe oli. Stáhta galga bearráigeahččat ahte ii oktage vealahuvvo.

3 MÁNNÁI BUOREMUS Buot doaimbajuiin mat gusket mánáide ja maid eiseválddit ja organisašuvdnat álggahit galget dat mat mánáide lea buoremusat deattuhuvvot. Stáhta galga váfistit ahte ášahusain ja bálvalusain main lea geatnegasvuohhta fuolahit ja suddjet mánáid, čuvvot mearriduvvon standárda, earenoamážit dorvvu, dearvasvuoda, bargiid logu ja máhtolašvuoda ja gelbbolaš bearráigeahču ektui.

4 STÁHTA OVDDASVÁSTÁDUS Lea stáhta ovddasvástádus mánáidvuoigatvuodaid duohtandahkat.

5 VÁHNENOVDDASVÁSTÁDUS Stáhta galga doahhtalit váhnemiid ja eará ovddasteddjiid vuoigatvuodaid ja geatnegasvuodaid rávvet ja doarjut máná vai sáhtttá oláhit konvenšuvdna vuoigatvuodaid.

6 VUOIGATVUOHTA EALLIT Stáhta galga nu guhkas go vejolaš fuolahit ahte máná ceavcá ja beassa ovdanahtit iezas.

7 NAMMA JA NÁŠUNALITEAHTA Mánás lea, dakkaviide manjil go riegáda, vuoigatvuohhta oazžut nama ja nášunaliteahta, ja nu guhkas go vejolaš, diehtit geat váhnemat leat ja oazžut sudno fuola.

8 IDENTITEAHTA Stáhta galga doahhtalit máná vuoigatvuoda sealluhit identiteahtas, dás nášunaliteahta, nama ja bearrásdílálašvuoda. Jus mánás lobiha eretváldá identiteahta de galga stáhta nu jođanit go vejolaš dan máhcahit mánáin.

9 DOALAHIT BEARRAŠA ČOAHKIS Máná ii galgga earuhuvvot váhnemiiddis dáhtus vuostá, earret go go lea buoremusat mánáin.

10 OVTTASTAHTTIT BEARRAŠA Ohcamušat bearrásiid ovttastahttimis rájáid rasta galget giedahallojuvvo posiitiivalaččat, olmmošlaččat ja jođanit. Mánás lea vuoigatvuohhta virolaččat deaivvadit goappaš váhnemiiguin.

11 LOBIHIS DOALVVUHEAPMI JA GUOĐAHEAPMI Stáhta galga vuostabargat mánáid lobiheamet doalvut olgoriikii dehe hehttejuvvon máhccamis, ja stáhta galga siehtadit eará riikkain dán oláheames.

12 OAVILIID DOVDDAHIT JA DOHKKEHUVVOT Mánás lea vuoigatvuohhta iezas oaviliid dovddahit ja su oavilat galget deaettuhuvvot.

13 OAZŽUT JA ADDIT DIEĐUID Mánás lea dadjanluđolašvuohhta, ja vuoigatvuohhta ohcat, oazžut ja juohkeláde almmuhit buotlágan dieđuid ja jurdagiid.

14 JURDDAŠAN-, OAMEDOVDO- JA OSKULUĐOLAŠVUOHTA Mánás lea jurddašan-, oamedovdo- ja oskuludolašvuoda vuoigatvuohhta. Stáhta galga doahhtalit váhnemiid vuoigatvuodaid ja geatnegasvuodaid mánáin čilget su vuoigatvuodaid dákkár áššiin.

15 ORGANISAŠUVDNAUĐOLAŠVUOHTA Mánás lea organisašuvdna - ja čoakkálmásluđolašvuoda vuoigatvuohhta.

16 VUOIGATVUOHTA PRIVÁHTA EALLIMI Máná ii galgga gillát lobihis seaguheami priváhtaeallimis bearráis, ruovttus dehe earáiguin gulahallamis. Máná galga suddjejuvvo vai ii vásit lobihis fallehemiid mat rihkkot su gudni ja árvostallannávcca.

17 MEDIAT Stáhta galga sihkarastit mánáide dieđuid mángga ja iesgudetlágan nášunála ja riikkaidgaskasaš gálduin. Stáhta galga movttiidahttit mediaid ja lágádusaid juohkit dieđuid mat vuođđudit ipmárdusa, máhtolašvuoda ja sosiála čehppodaga ja birgema, buvttadit mánáidčállošiid, maidai álgoálbmotmánáide. Stáhta galga suddjet mánáid vahagahtit dieđuid vuostá.

18 VÁHNENOVDDASVÁSTÁDUS Goappaš váhnemin lea váldoovddasvástádus máná fuolahusas ja ovdaneamis dan mielde mii mánáin lea buoremus. Stáhta galga doarjut ja sihkarastit ášahusaid ovdaneami, bálvalusain ja fuolladoaimmain mánáide, dás maid vuhtiváldan váhnemiid geat bargetolggobealde ruovttu.

19 SUDDJET BOASTTOGEVAHEAMI VUOSTÁ Stáhta galga suddjet máná fysalaš ja psyhkaš illástemiid ja suostama vuostá dehe ahte váhnemat ja eará fuollaolbmot eai boasttogeavat máná.

20 MÁNÁT BEARRAŠA FUOLAHUSA HAGA Mánát geain ii leat bearás, lea earenomas vuoigatvuohhta suodjaleapmái ja fuolahussi, omd beassat biebmoruktui, dehe jus dárbbasa, heivvolaš ášahussii dehe adopsuvdna bakte.

21 ADOPSUVDNA Nášunála ja riikkaidgaskasaš galga dušše čadahuvvot lága mielde, ja eiseválddit galget dan dohkkehit. Adopsuvdna olgoriikas ii galgga mielddisbuktit vuoigatmeahttun ekonomalaš vuottu, ja berre baicca leat molssaektun fuolahussi máná álgoriikkas.

22 BÁHTAREADDJIMÁNÁT Mánát geat ohcet báhtareaddjiárvvu dehe geat atnojuvvojit báhtareaddjin, galget oazžut dárbbaslaš suddjema ja olmmošlaš veahki. Stáhta galga ovtasráđiid riikkaidgaskasaš ášahusaiguin veahkehit fas ovtastit máná iezas váhnemiiguin.

23 DOAIMMASHEHTTEJUUVON MÁNÁT Psyhkaš ja fysalaš doaimmashehttejuvvon mánás lea vuoigatvuohhta eallit dievaslaš ja árvosaš eallima dakkar dilis mii nanne máná árvvu, ovddida iesluohtttámusa, ja geahpida máná veahkivašvuoda doaimbat servodagas. Doaimmashehttejuvvon mánás lea earenomáš fuolahusvuoigatvuohhta. Máná galga oazžut oahpahusa, oahpaheami, dearvasvuodabálvalusaid, veajuiduhttinbálvalusaid, gárvvistuvvot bargoeallimi ja áhpásmahhtinvejolašvuodaid vai oláha buoremus ovttaidahttima ja oktagaslaš ovdaneami. Dás galga stáhta ovtasbargat eará riikkaiguin, ja earenoamážit vuhtiváldit ovdaneaddji riikkaid dárbbuid.

24 DEARVVAŠVUOHTA Mánás lea vuoigatvuohhta oazžut buoremus dálkkašlaš divššu mii lea gávdnamis ja veahki dearvasmuvvat manjil buohcama. Stáhta galga bargat geahpidit njuoratmáná- ja máná jápmima, sihkarastit ahte mánát ožžot dárbbaslaš doavttirveahki, fállat buori fuolahusa etniide manjil riegadahttima, eastadit buozalmasvuodaid ja fállat dieđuid ja oahpu dearvasvuoda ja rievttis biebmui birra. Stáhta galga maid heaittihit dearvasvuhtii várálas árbevieruid, ovtasbargat eará riikkaiguin ja earenoamážit vuhtiváldit ovdaneaddji riikkaid dárbbuid.

25 MÁNÁT GEAT LEAT ALMMOLAŠ FUOLAHUSAS Mánáin geat leat fuolahusas olggobealde bearásbirrasa lea vuoigatvuohhta virolaččat oazžut árvvostallojuvvo divššu ja orruma doppe gos leat.

26 SOSIÁLBÁLVALUSAT Stáhta galga dáhkidit ahte máná oazžu sosiála veahki ja ekonomalaš doarjaga maid riikka lágaid mielde galga oazžut.

27 BIRGENDÁSSODAT Mánás lea vuoigatvuohhta birgendássodahkii mii lea doarvá buot surgin. Váhnemin, dehe eará fuollaolbmui, lea vuođđueaddji ovddasvástádus dáhkidit dan birgendássodaga mii lea dárbbaslaš máná ovdaneapmái. Stáhta geatnegahttojuvvo doarjut fuolahusovddasteddjit.

28 OAHPAHUS Mánás lea vuoigatvuohhta oazžut oahpahusa. Stáhta galga lágidit vuoddoskuvlaohpahusa nu ahte dat heive máná olmmošárvui. Stáhta galga maidai ovddidit riikkaidgaskasaš oahpahusovttasbarggu, ja earenoamážit vuhtiváldit ovdaneaddji riikkaid dárbbuid.

29 ULBMIL OAHPAHUSAIN Oahpahus galga ovdanahtit máná iesvuoda, ja teorehtalaš ja geavatlaš čehppodaga. Dat galga oahpahit árvvusatnit olmmošvuoigatvuodaid ja ovdanahtit ráfíguovttuid, giedevašvuoda, ustivuoda olbmuid gaskkas. Oahpahusain galget mánát oahppat árvvusatnit luonddu, ja iezas ja earáid kultuvrra.

30 UNNITÁLBMOT JA ÁLGOÁLBMOGAT Unnitálbmot- dehe álgoálbmotmánás, lea vuoigatvuohhta ovtas earaiguin joavkkus, atnit kultuvrraset, osskkuset ja gielaset.

31 STOAHKAN JA ASTOÁIGI Mánás lea vuoigatvuohhta vuoingasteapmái, vuoimmáiduvvamii ja stoahkamii, ja vuoigatvuohhta searvat dáiddalaš ja kultuvrralaš eallimi.

32 MÁNÁIDBARGGAHEAPMI Mánás lea vuoigatvuohhta suddjejuvvo vai ruđalaččat ii ávkkástallojuvvo barggus, ja bargamis dakkar barggaid mat sáhttet hehttet oahppan - dehe ovdanahtinvejolašvuodaid.

33 NARKOTIHKKA Mánás lea vuoigatvuohhta suddjejuvvo lobihis narkotihka atnimis, vuovdimis ja buvttadeames.

34 SEKSUÁLALAŠ ÁVKKÁSTALLAN Mánás lea vuoigatvuohhta sudjejuvvo buot lágan seksuálalaš ávkkástallamis ja boastoatnimis. Suddjemis mánáid dákkár ávkkástallama vuostá galga stáhta álggahit buot lágan dárbbaslaš doaimmaid, nášunálaččat ja riikkaidgaskasaččat.

35 ERETDOALVUN, PROSTITUŠUVDNA JA VUOVVDIN Stáhtas lea geatnegasvuohhta čadahit nášunálalaš ja riikkaidgaskasaš doaimbajuiid mat hehttejit ahte mánát eai dolvojuvvo ja vuovdojuvvo dáhtuset vuostá man nu ulbmiliidda ja hámis.

36 EARÁ ÁVKKÁSTALLAN Stáhtas lea geatnegasvuohhta suddjet máná buot lágan ávkkástallama vuostá mii vahagahtttá máná buorredili.

37 GIDDAGAS, JÁPMINRÁJGGÁSTUS JA BIINNIDEAPMI Mánát eat galgga vásihit biinnideami dehe eará olmmošmeahttun dehe badjelgeahčči divššu dehe ránggásteami. Jápminránggástus dehe eallinahkeránggástus luovosbeassanvejolašvuoda haga ii leat lobálaš jos láhkarihkkun lea dahkkon ovdal go devddii 18 jagi. Mánát geat leat giddagasas, eai galgga leat ovtas rávisolbmuiguin, jus dat ii leat buorre mánáin. Giddagaránggástus galga dusse atnot manjimus molssaektun ja ja nu oanehis áigái go vejolaš. Gittá váldit ja bidjat giddagasii galga dahkkot lobálaš vugiin, ja mánás lea vuoigatvuohhta juridihkkalaš ja eará heivvolaš veahkkái ja jođanit ja iehčanaláččat oazžut ássi dárkkistuvvot.

38 MÁNÁT SOAĐIS Stáhta galga álggahit doaimbajuiid mat eastadit ahte vuollii 15 jahkasas mánát njuolga leat oassin soahtedoaimmain.

39 VEAJUIDUHTTIN JA OĐASIT INTEGREREN Stáhta leat geatnegahtton álggahit buotlágan ávkkálaš doaimbajuiid mat váfistit veajuiduhttima ja ođasit sosiála integrerema mánáide geat leat gillán boasttogeavaheami, ávkkástallama, hilguma, fuolakehtesvuoda, biinnideami, veajijostallanriidduid dehe eará olmmošmeahttun ja badjelgeahčči meannudeami dehe ránggásteami.

40 MEANNUDEAPMI ÁŠŠIN RÁJGGÁSTEAMI BIRRA Mánáin geat leat sivahallon dehe dubmejuvvon ránggástuslaš daguid dihte lea vuoigatvuohhta meannudeapmái mii dagaha ahte sii dovdet ahte sis lea iesárvu ja árvvus atnojuvvojit ja árvvusatnet olmmošvuoigatvuodaid. Ulbmil lea ahte mánás galgá leat konstruktiviivalaš rolla servodagas. Stáhta galga mearridit rihkolas ahkkemeari. Das galga leat vejolašvuohhta oazžut dárkkistuvvot ránggástusa alit eiseválddis dehe duopmostuolus. Máná galga oazžut nuvta dulkaveahki jus son ii huma dan giela mii atno.

41 GO EARÁ LÁGAT LEAT BUORET Jus eará nášunála lágat dehe olmmošvuoigatvuohhta sihkarasata máná buorebut go dát konvenšuvdna, de dat lágat leat gustojeaddjin, iige konvenšuvdna.

42 DIEĐUT KONVENŠUVDNA BIRRA GALGET ALMMUHUVVOT Stáhtas lea geatnegasvuohhta dovvdusindahkat konvenšuvdna sisdoala mánáide ja rávisolbmuide.

DÁT LEA OANIDUVVON VERSUVDNA

Mánáidkonvenšuvdna mearriduvvui ON:as 1989 ja dohkkehuvvui Norgga bealis 1991. Konvenšuvdna sáttai norgga lálkan 2003.

Mánáid- ja dásseárvodepartemeanta, 2006